

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	اختصارها
۳	پیشگفتار ویراست دوم
۵	پیشگفتار
۱۱	فصل اول: کلیات و مفاهیم
۱۱	مبحث اول) تعریف، مشخصات، فواید و قواعد حقوق بین الملل خصوصی
۱۱	گفتار اول) تعریف و اصطلاح حقوق بین الملل خصوصی
۱۶	گفتار دوم) مشخصات حقوق بین الملل خصوصی
۱۷	گفتار سوم) فواید حقوق بین الملل خصوصی
۱۹	گفتار چهارم) قواعد ذاتی و قواعد حل تعارض قوانین
۲۰	مبحث دوم) عناصر شکل گیری و موضوعات حقوق بین الملل خصوصی
۲۰	گفتار اول) عناصر شکل گیری حقوق بین الملل خصوصی
۲۱	گفتار دوم) موضوعات حقوق بین الملل خصوصی
۲۵	مبحث سوم) مبانی حقوق بین الملل خصوصی و ضرورت ملاحظه قوانین دیگر
۲۵	گفتار اول) مبانی حقوق بین الملل خصوصی
۲۷	گفتار دوم) ضرورت ملاحظه قوانین و تصمیمات محاکم صلاحیتدار خارجی
۳۱	مبحث چهارم) تدوین و متحدالشکل کردن حقوق بین الملل خصوصی
۳۱	گفتار اول) تدوین حقوق بین الملل خصوصی در نظامهای حقوقی داخلی
۳۲	گفتار دوم) متحدالشکل کردن حقوق بین الملل خصوصی
۴۲	مبحث پنجم) قلمرو حقوق بین الملل خصوصی در نظامهای حقوقی
۴۲	گفتار اول) حقوق بین الملل خصوصی: جهانی یا داخلی؟
۴۳	گفتار دوم) حقوق بین الملل خصوصی در نظام حقوقی فدرالی و ایالتی
۴۵	گفتار سوم) حقوق بین الملل خصوصی در نظام چندحقوقی
۴۶	مبحث ششم) رابطه حقوق بین الملل خصوصی با دیگر رشته های حقوق

صفحه	عنوان
۴۶	گفتار اول) رابطه حقوق بین الملل خصوصی با حقوق داخلی
۴۹	گفتار دوم) رابطه حقوق بین الملل خصوصی با حقوق بین الملل عمومی
۵۳	گفتار سوم) رابطه حقوق بین الملل خصوصی با حقوق داوری بین المللی
۵۷	گفتار چهارم) رابطه حقوق بین الملل خصوصی با حقوق تجارت بین الملل
۵۸	مبحث هفتم) منابع حقوق بین الملل خصوصی
۵۸	گفتار اول) منابع داخلی
۶۶	گفتار دوم) منابع بین المللی
۸۳	فصل دوم: تابعیت
۸۳	مبحث اول) کلیات و مفاهیم
۸۳	گفتار اول) تعریف تابعیت
۸۴	گفتار دوم) شرایط تحقق تابعیت
۸۶	گفتار سوم) ماهیت و منشأ تابعیت
۸۸	مبحث دوم) اصول و مبانی تابعیت
۸۸	گفتار اول) لزوم داشتن تابعیت
۸۹	گفتار دوم) تابعیت اصلی یا مبدأ: سیستم خون یا سیستم خاک
۹۲	گفتار سوم) بی تابعیتی و عوامل آن
۹۴	گفتار چهارم) راههای رفع مشکل بی تابعیتی
۹۶	گفتار پنجم) وحدت تابعیت
۹۶	گفتار ششم) تابعیت مضاعف
۱۰۲	گفتار هفتم) تغییر پذیری تابعیت
۱۰۷	گفتار هشتم) تابعیت اکتسابی
۱۰۸	مبحث سوم) تابعیت اشخاص حقیقی در حقوق ایران
۱۰۹	گفتار اول) اماره تابعیت در حقوق ایران
۱۰۹	گفتار دوم) موارد تابعیت بر اساس سیستم خون و خاک در حقوق ایران
۱۱۲	گفتار سوم) تأثیر ازدواج بر تابعیت در حقوق ایران
۱۱۷	گفتار چهارم) تحصیل تابعیت در حقوق ایران
۱۲۰	گفتار پنجم) پیامدهای تحصیل تابعیت ایران
۱۲۱	گفتار ششم) موارد از دست دادن تابعیت ایران
۱۲۳	گفتار هفتم) شرایط ترک تابعیت در ایران
۱۲۶	گفتار هشتم) ترک تابعیت ایران بدون رعایت قانون
۱۲۸	گفتار نهم) آثار ترک تابعیت ایران

صفحه	عنوان
۱۲۹	گفتار دهم) بازگشت به تابعیت ایران
۱۳۰	مبحث چهارم) تابعیت اشخاص حقوقی در ایران
۱۳۰	گفتار اول) تعریف اشخاص حقوقی و انواع آن
۱۳۶	گفتار دوم) اهمیت تشخیص تابعیت اشخاص حقوقی
۱۳۷	گفتار سوم) راه‌حلهای پیشنهادی برای تعیین تابعیت اشخاص حقوقی
۱۴۱	گفتار چهارم) تعیین تابعیت اشخاص حقوقی در ایران
۱۴۲	گفتار پنجم) استثنائاتی در تعیین تابعیت اشخاص حقوقی در ایران
۱۴۳	گفتار ششم) تابعیت مضاعف اشخاص حقوقی
۱۴۴	گفتار هفتم) تغییر تابعیت اشخاص حقوقی
۱۴۶	فصل سوم: اقامتگاه
۱۴۶	مبحث اول) کلیات و مفاهیم
۱۴۶	گفتار اول) تعریف اقامتگاه
۱۴۷	گفتار دوم) ماهیت اقامتگاه
۱۴۸	گفتار سوم) تابعیت، اقامتگاه یا محل سکونت عادی؟
۱۵۲	مبحث دوم) اصول و مبانی اقامتگاه
۱۵۲	گفتار اول) اصل لزوم داشتن اقامتگاه
۱۵۳	گفتار دوم) اصل وحدت اقامتگاه
۱۵۴	گفتار سوم) اصل تغییرپذیری اقامتگاه
۱۵۴	مبحث سوم) اقسام اقامتگاه
۱۵۵	گفتار اول) اقامتگاه حقیقی
۱۵۹	گفتار دوم) اقامتگاه قراردادی
۱۶۰	مبحث چهارم) آثار و فواید اقامتگاه
۱۶۱	گفتار اول) تعیین قانون صلاحیت‌دار
۱۶۱	گفتار دوم) تعیین محاکم صلاحیت‌دار
۱۶۵	گفتار سوم) تمتع از حقوق و یا انجام تعهدات
۱۶۷	مبحث پنجم) اقامتگاه اشخاص حقوقی در ایران
۱۶۷	گفتار اول) اهمیت اقامتگاه شخص حقوقی
۱۶۸	گفتار دوم) تعیین اقامتگاه شخص حقوقی در ایران
۱۷۱	گفتار سوم) تغییر اقامتگاه شخص حقوقی
۱۷۲	فصل چهارم: وضعیت بیگانگان
۱۷۲	مبحث اول) کلیات و مفاهیم

۱۷۲	گفتار اول) تعریف وضعیت بیگانگان
۱۷۳	گفتار دوم) انواع بیگانگان
۱۷۵	گفتار سوم) ضرورت تجدیدنظر در وضعیت بیگانگان
۱۷۷	مبحث دوم) اصول و مبانی وضعیت بیگانگان
۱۷۸	گفتار اول) شناسایی حداقل حقوق برای بیگانگان
۱۸۱	گفتار دوم) رفتار متقابل بین دولتها
۱۸۸	گفتار سوم) آزادی ورود، عبور و اقامت بیگانگان
۱۸۹	گفتار چهارم) تمتع از حقوق مدنی و تجاری
۱۹۰	مبحث سوم) وضعیت ورود و خروج بیگانگان در ایران
۱۹۰	گفتار اول) وضعیت ورود اتباع بیگانه
۱۹۱	گفتار دوم) گذرنامه و روادید
۱۹۵	گفتار سوم) اقامت اتباع بیگانه
۱۹۹	گفتار چهارم) استثنائات حق ورود و اقامت اتباع بیگانه
۲۰۱	گفتار پنجم) عبور اتباع بیگانه
۲۰۱	گفتار ششم) خروج اتباع بیگانه
۲۰۲	گفتار هفتم) اخراج اتباع بیگانه
۲۰۴	مبحث چهارم) وضعیت حقوق خصوصی اشخاص حقیقی بیگانه در ایران
۲۰۸	گفتار اول) حقوق انحصاری اتباع ایران
۲۱۴	گفتار دوم) حقوق مربوط به احوال شخصیه بیگانگان که ...
۲۱۴	گفتار سوم) حقوق مخصوصه ای که صرفاً برای جامعه ایرانی ایجاد شده است
۲۱۶	گفتار چهارم) حقوقی که صراحتاً برای بیگانگان شناخته شده است
۲۱۶	گفتار پنجم) برخی دیگر از حقوق خصوصی اشخاص حقیقی بیگانه در ایران
۲۱۸	مبحث پنجم) وضعیت حقوق عمومی اشخاص حقیقی بیگانه در ایران
۲۱۸	گفتار اول) حفظ حیثیت بیگانه
۲۱۹	گفتار دوم) مصونیت از تعرض به جان، مال، و مسکن بیگانگان
۲۲۰	گفتار سوم) اقدامات تأمینی و حفاظت از اموال متوفای بیگانه
۲۲۱	گفتار چهارم) حق اشتغال بیگانگان به حرفه، صنعت، تجارت یا خدمات
۲۲۸	گفتار پنجم) محدودیتهای بازرگانی
۲۲۸	گفتار ششم) تمتع از مقررات تأمین اجتماعی
۲۳۰	گفتار هفتم) معافیت از انجام خدمت نظام وظیفه عمومی
۲۳۱	گفتار هشتم) تکلیف به پرداخت مالیات، عوارض، قرضه های اجباری و...
۲۳۴	گفتار نهم) امتیاز تشکیل شرکتهای و مالکیت سهام

۲۳۶	گفتار دهم) حق ترافع قضایی و یا رجوع به محاکم ایرانی
۲۴۰	گفتار یازدهم) تکلیف به تأمین وجه‌الضمان و ودیعه
۲۴۳	گفتار دوازدهم) محرومیت بیگانگان از حقوق سیاسی، استخدام دولتی، و ...
۲۴۸	گفتار سیزدهم) مسئولیت کیفری
۲۴۹	مبحث ششم) وضعیت اشخاص حقوقی بیگانه در ایران از نظر ثبت و شناسایی
۲۴۹	گفتار اول) ثبت و شناسایی اشخاص حقوقی در ایران
۲۵۱	گفتار دوم) ثبت و شناسایی شرکت بیگانه و اصل ۸۱ قانون اساسی...
۲۵۴	گفتار سوم) ضرورت ثبت شرکت بیگانه در ایران
۲۵۶	گفتار چهارم) اسناد و مدارک لازم جهت ثبت شعبه یا نمایندگی شعبه خارجی
۲۶۰	گفتار پنجم) ثبت و شناسایی تشکیلات و مؤسسات غیر تجاری بیگانه
۲۶۲	گفتار ششم) عدم ثبت اشخاص حقوقی بیگانه
۲۶۳	گفتار هفتم) ضمانت اجرای عدم ثبت شرکت خارجی
۲۶۴	مبحث هفتم) برخی دیگر از حقوق و تکالیف اشخاص حقوقی بیگانه
۲۶۴	گفتار اول) حق تملک اموال غیر منقول
۲۶۵	گفتار دوم) حق انجام معامله
۲۶۵	گفتار سوم) عدم تعرض به محل شرکت و دفاتر و اوراق حسابداری آن
۲۶۶	گفتار چهارم) حق ترافع و مراجعه قضایی به محاکم
۲۶۶	گفتار پنجم) تکلیف به ارائه گزارش دوره‌ای فعالیت به مراجع داخلی
۲۶۷	گفتار ششم) تکلیف به پرداخت مالیات و عوارض
۲۶۹	گفتار هفتم) ورشکستگی شخص حقوقی بیگانه
۲۶۹	گفتار هشتم) مسئولیت کیفری شخص حقوقی بیگانه
۲۷۳	فصل پنجم: وضعیت پناهندگان و استرداد مجرمین
۲۷۳	مبحث اول) وضعیت پناهندگان
۲۷۳	گفتار اول) تعریف پناهنده
۲۷۴	گفتار دوم) شرایط تقاضای پناهندگی در حقوق ایران
۲۷۶	گفتار سوم) حقوق و تکالیف پناهندگان
۲۷۷	گفتار چهارم) لغو پناهندگی در حقوق ایران
۲۷۸	مبحث دوم) استرداد مجرمین
۲۷۸	گفتار اول) تعریف استرداد مجرمین
۲۷۹	گفتار دوم) موارد تقاضای استرداد مجرمین
۲۸۰	گفتار سوم) جرایم قابل استرداد مجرمین در حقوق ایران

صفحه	عنوان
۲۸۱	گفتار چهارم) موارد عدم استرداد مجرمین در حقوق ایران
۲۸۲	گفتار پنجم) تشریفات استرداد مجرمین در حقوق ایران
۲۸۳	گفتار ششم) رأی دادگاه مبنی بر قبول یا رد استرداد مجرم
۲۸۴	گفتار هفتم) ترانزیت مجرمین
۲۸۵	فصل ششم: وضعیت سرمایه گذاری خارجی بیگانگان در ایران
۲۸۵	مبحث اول) جلب و حمایت از سرمایه گذاری خارجی بیگانگان
۲۸۶	گفتار اول) سرمایه گذاری خارجی و مراکز تصمیم گیر در حقوق ایران
۲۹۰	گفتار دوم) تضمین سرمایه گذاری خارجی و پرداخت غرامت
۲۹۳	گفتار سوم) معافیت از پرداخت مالیات
۲۹۴	گفتار چهارم) حمایت و ارائه تسهیلات به سرمایه گذاری خارجی
۲۹۵	گفتار پنجم) ارائه تسهیلات روادید، اجازه اقامت، پروانه کار و ...
۲۹۶	گفتار ششم) نقل و انتقال سرمایه و ارز در سرمایه گذاری خارجی
۲۹۷	گفتار هفتم) تأسیس مناطق آزاد تجارتي و صنعتی
۲۹۸	مبحث دوم) زمینه های مجاز فعالیت اشخاص حقوقی خارجی در ایران
۲۹۸	گفتار اول) ارائه خدمات بعد از فروش کالاها یا خدمات شرکت خارجی
۲۹۹	گفتار دوم) انجام عملیات اجرایی قراردادهای منعقد شده بین اشخاص ایرانی و ...
۳۰۰	گفتار سوم) بررسی و زمینه سازی برای سرمایه گذاری شرکت خارجی در ایران
۳۰۰	گفتار چهارم) همکاری با شرکتهای فنی و مهندسی ایرانی برای ...
۳۰۱	گفتار پنجم) افزایش صادرات غیرنفتی جمهوری اسلامی ایران
۳۰۱	گفتار ششم) ارائه خدمات فنی و مهندسی و انتقال دانش فنی و فناوری
۳۰۱	گفتار هفتم) انجام فعالیتهایی که نیازمند به مجوز از دستگاه دولتی ذیصلاح است
۳۰۲	مبحث سوم) موانع و محدودیتهای تشویق و حمایت از سرمایه خارجی بیگانگان
۳۰۲	گفتار اول) منع هر نوع سرمایه گذاری مخرب
۳۰۳	گفتار دوم) منع هر نوع اعطای امتیاز و فعالیت انحصاری در ...
۳۰۳	گفتار سوم) محدودیتهای مربوط به حوزه های فعالیت سرمایه گذاری خارجی
۳۰۴	گفتار چهارم) سرمایه گذاری جهت حفظ منافع ملی
۳۰۴	گفتار پنجم) لزوم استفاده از امکانات و توانایی داخل کشور
۳۰۷	پیوستها
۴۳۱	کتابنامه

اختصارها

- ق.ا.ج.ا.ا. = قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
ق.ت. = قانون تجارت
ق.م. = قانون مدنی
ق.م.ع. = قانون مجازات عمومی
ق.ا.ح. = قانون امور حسبه
ق.آ.د.د.ع.ا. = قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی)
ق.ت.ح.س.خ. = قانون تشویق و حمایت از سرمایه گذاری خارجی
آ.ا.ق.ت.ح.س.خ. = آیین نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت از سرمایه گذاری خارجی

پیشگفتار ویراست دوم

از زمانی که برای اولین بار کتاب *حقوق بین الملل خصوصی* اینجانب را سازمان «سمت» در بهار ۱۳۸۳ چاپ و منتشر کرد تا تجدید چاپ پنجم همیشه دغدغه مشترک اینجانب و سازمان «سمت» ملاحظه مجدد و رفع اصلاحات احتمالی و یا به روزرسانی مطالب مندرج در آن بوده است. متأسفانه توفیق اعمال اصلاحات و به روزرسانی مزبور به دلیل مشغله‌های متعدد علمی و فراوانی اشتغال حقوقی و قراردادی در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی برایم فراهم نشد.

سرانجام با استعانت از خداوند باری تعالی، این توفیق هم اینک حاصل شد تا چاپ ششم این کتاب را با ملاحظه مجدد در محتوای آن و اعمال برخی از اصلاحات و به روزرسانی آن در اختیار خوانندگان عزیز به ویژه اساتید و دانشجویان محترم حقوقی به خصوص حقوق بین‌الملل خصوصی قرار دهم.

امید است اصلاحات به عمل آمده در این کتاب بتواند تا حدی نیاز مراجعه‌کنندگان به این کتاب را برآورده کند. البته سرعت فناوری دانش حقوقی به ویژه در فراسرمینها، شکل‌گیری قوانین و مقررات و دستورالعملهای جدید ذی‌ربط حقوقی در کشور، و تعدد مراجع قانون‌گذارها، و تصمیم‌گیریهای قضایی و اجرایی تأثیرگذار در نظام حقوقی کشور به اندازه‌ای بالاست که هر نویسنده را در به روزرسانی همه مطالب و مندرجات کتاب در فراسوی زمان با مشکل جدی مواجه می‌کند.

اما از باب آنکه «آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید» لازم دانستم با ملاحظه مجدد به محتوای مطالب و مسائل مطروحه در کتاب، حداقلها

را در تجدید چاپ ششم این کتاب رعایت و حداکثرها را به توانمندی اساتید فن حقوق، پژوهشگران این عرصه و دانشجویان عزیز حقوقی واگذار کنم. در اینجا لازم می‌دانم از کلیه همکاران و دانشجویان عزیز که ضمن استقبال گسترده از این کتاب در سالهای گذشته در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و حتی دکتری حقوق، ما را از پیشنهادهای سازنده و تشویقهای کریمانه مشمول مرحمت‌های خود قرار دادند تشکر وافر کنم و ضمن تقاضای مجدد از ادامه چنین همکاری دلسوزانه، از خداوند باری تعالی توفیق روزافزون همه این عزیزان شاغل در عرصه علم و دانش حقوقی کشور را مسئلت نمایم.

دکتر سید نصرالله ابراهیمی

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و

علوم سیاسی دانشگاه تهران

پاییز ۱۳۹۴

پیشگفتار

توسعه روزافزون روابط میان دولتها و نیز اشخاص با تابعیتهای گوناگون در زندگی بین‌المللی با یکدیگر، نیاز جامعه بین‌الملل را به وضع قواعد و مقرراتی برای تنظیم این روابط بیش از پیش آشکار می‌سازد. هرگاه این‌گونه قواعد و مقررات برای تنظیم روابط میان دولتها و یا مؤسسات یا سازمانهای بین‌المللی دولتی باشد موضوع حقوق بین‌الملل عمومی، و هرگاه تنظیم روابط اشخاص حقیقی و حقوقی کشوری با اشخاصی از دیگر ملیتها مورد نظر باشد موضوع بحث حقوق بین‌الملل خصوصی خواهد بود. گسترش روابط بین‌المللی موجب شده است تا افراد در سرزمین خود محصور نبوده و به انگیزه‌های متفاوتی از قبیل تفریح، داد و ستد، جهانگردی، تحصیل علم، با ممالک دیگر ارتباط داشته باشند؛ در نتیجه مجموعه مقررات خاصی با عنوان حقوق بین‌الملل خصوصی در هر کشور برای تنظیم روابط بین‌المللی افراد وضع شده است.

در کشورهای مختلف نظامهای حقوقی مستقلی وجود دارد که از یکدیگر متفاوت هستند. اگرچه آنها روابط حقوقی با اتباع خود را بر اساس اوضاع و احوال حاکم بر آن جامعه و نیازهای خاص آن تدوین و تنظیم می‌کنند، در عمل مواردی پیش می‌آید که محاکم داخلی می‌بایست حقوق و قوانین کشورهای دیگر را نیز در رسیدگیهای قضایی خود مدنظر قرار داده و اعمال نمایند.

حقوق بین‌الملل خصوصی که گاهی به آن حقوق تعارض قوانین نیز اطلاق می‌شود، مجموعه قواعد و مقرراتی است که روابط حقوقی بین‌المللی اشخاص حقیقی یا حقوقی را با یکدیگر تنظیم می‌کند. بنابراین، موضوعی مربوط به حقوق بین‌الملل خصوصی است که از مرز یک کشور گذشته و به کشور دیگر تسری یابد.

امروزه اهتمام روزافزون به حقوق بین‌الملل خصوصی، متأثر از عوامل متعددی است که عبارت‌اند از گسترش روابط و داد و ستدهای متعدد به خصوص در زمینه‌های تجاری و بازرگانی میان اتباع دولتها و افزایش ارتباط آنها؛ مطرح شدن موضوعات جدید در زمینه‌های خصوصی بین‌المللی؛ قانون‌گذاریهای مختلف در رابطه با تنظیم روابط حقوقی بین‌المللی افراد؛ اجبار بر شناسایی و اجرای حقوق بیگانه در کشورها با توجه به تحولات به وجود آمده در حقوق و فرهنگ جوامع گوناگون.

حقوق بین‌الملل خصوصی یکی از رشته‌های حقوق است که هنوز نسبت به اصول کلی و حقوقی این رشته، روشها و متدولوژیهای آن، و مقررات و قواعد حل تعارض آن برداشتهای واحدی در نظامهای حقوقی دنیا وجود ندارد؛ برای مثال، پیوسته در نظامهای حقوقی اختلاف است که آیا در حاکمیت قانون و محکمه صلاحیتدار، تابعیت بایستی یک عامل ارتباطی^۱ محسوب شود و یا آنکه اقامتگاه^۲ و یا سکونت عادی^۳ باید نقش تعیین‌کننده داشته باشد؟ با آنکه در سالهای اخیر کشورهای مختلف تلاشهای زیادی را برای وضع قوانین و مقررات حقوق بین‌الملل خصوصی انجام داده‌اند، تاکنون روشها و راه‌حلهای یکنواخت، جامع و فراگیری که روابط اشخاص را در زندگی بین‌المللی تنظیم نماید، در نظامهای حقوقی کشورها مشاهده نشده است.

اگرچه حقوق بین‌الملل خصوصی در نظام حقوقی ایران رشته جدیدی به شمار نمی‌آید، و عمر آن تقریباً به اندازه عمر حقوق مدنی و حقوق تجارت و دیگر رشته‌های حقوق داخلی است، متأسفانه در حد آن دو رشته توسعه نیافته است. بنابراین با آنکه برخی کشورها مجموعه مقررات و قوانین مدون و مستقلی را در موضوعات این رشته تدوین و وضع کرده‌اند، در نظام حقوقی ایران تاکنون مقررات و قوانین این رشته در یک مجموعه مستقلی تدوین و تنظیم نشده است. به علاوه

1. connecting factor
2. domicile
3. habitual residence

گاهی موضوعات و مسائلی جدید در حقوق بین‌الملل خصوصی مطرح می‌شود که متأسفانه رویه‌های قضایی داخلی و آراء دادگاهها هم راهکار مناسب را ارائه نمی‌دهند.

البته امروزه مطالعه و بررسی در رشته حقوق بین‌الملل خصوصی ایران گسترش یافته و حقوق‌دانان و نویسندگان رویکردهای جدید به این موضوع دارند که حاصل آن چاپ و نشر مقاله‌ها و کتابهای متعدد در این خصوص است. دلایل چنین رونقی را باید:

اولاً) در تلاش درخور تقدیر حقوق‌دانان، قضات، اساتید و نویسندگان در سالهای اخیر جستجو کرد که با نوشته‌ها، تفاسیر، و نتایج علمی- پژوهشی خود راه را برای وضع و تدوین قوانین مناسب تسهیل کرده‌اند.

ثانیاً) بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، و پس از یک دوره رکود نسبی در ارتباطات بین‌المللی، ضرورت تعامل حقوقی با نظامهای متعدد حقوقی و کشورهای مختلف، به عنوان یک کشور مستقل و صاحب نظام حقوقی مدون بیشتر احساس شد، و حضور همه‌جانبه و مستمر ایران در رفع دعاوی و اختلافات متعدد در عرصه بین‌المللی به خصوص دعاوی ایران و امریکا در دیوان داوری لاهه شاهدهی بر این مدعاست.

وجود موضوعات و مسائل پیچیده در حقوق بین‌الملل خصوصی از یک طرف و مطرح بودن دعاوی بسیاری در سطح بین‌المللی که هر یک به نحوی به کشور ایران و اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی ارتباط پیدا می‌کند و بیشتر آنها در زمینه حقوق بین‌الملل خصوصی است، لزوم تحقیق و مطالعه‌ای فراگیر در این خصوص را می‌طلبد. البته بدیهی است آگاهی از موضوعات حقوق داخلی و تسلط بر آن پیش‌نیاز این رشته است.

موضوعات حقوق بین‌الملل خصوصی متنوع و متعدد است. در برنامه تدریس دانشگاهی موضوعاتی از قبیل تابعیت، اقامتگاه، و وضعیت بیگانگان تحت عنوان حقوق بین‌الملل خصوصی ۱، و موضوعات دیگری همانند قانون حاکم، صلاحیت

محاكم، شناسایی و اجرای احكام محاکم خارجی و یا آراء داوریهای خارجی، قواعد حل تعارض، توصیف، احاله، و حقوق مكتسبه تحت عنوان حقوق بین‌الملل خصوصی ۲ تدریس می‌شوند.

نظر به اینکه حقوق بین‌الملل خصوصی و قواعد حقوقی این رشته به تنظیم روابط افراد در زندگی بین‌المللی می‌پردازد و پناهندگان (بیگانگانی که از خطر جنگ، شکنجه، تعقیب، آزار و ترس موجه، جلاي وطن کرده و یا حتی ترک تابعیت اصلی خود می‌کنند تا در کشور میزبان در امنیت و آسایش زندگی کنند) و مجرمین (بیگانگانی که از کشورهای خود فرار کرده و در سرزمین میزبان اقامت می‌گزینند تا از تعقیب و گریز و مجازات در کشورهای متبوع خود مصون و امان باشند) و سرمایه‌گذاران خارجی (بیگانگانی که برای فعالیتهای تجاری خود به سرزمین دیگر رفته و در آنجا به سرمایه‌گذاری خارجی می‌پردازند تا به سودآوری و انتفاع برسند) گروهی از افراد هستند که از قوانین و مقررات نظامهای حقوقی داخلی کشور میزبان متأثر می‌گردند، و از طرفی قانون‌گذار مزبور در وضع قوانین و مقررات خود وضعیت خاص آنها را نیز مد نظر قرار می‌دهد، نویسنده در این کتاب علاوه بر پرداختن موضوعات فوق‌الذکر در حقوق بین‌الملل خصوصی، مباحث ویژه‌ای را نیز برای گروههای مزبور تحت عناوین وضعیت پناهندگان، استرداد مجرمین و وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی بیگانگان در ایران اختصاص داده تا قوانین و مقررات ایرانی حاکم بر آنها بررسی و تحلیل گردد. در این کتاب تلاش شده است که:

اولاً) به جای پرداختن به مباحث تاریخ حقوق و یا اطاله کلام در نقل قولها، نظریه‌های فلسفه حقوق، و یا درج تفصیلی قوانین و مقررات دیگر کشورها و در نتیجه خلط مبحث حقوق بین‌الملل خصوصی با حقوق تطبیقی، به طرح موضوعات و مسائل حقوق بین‌الملل خصوصی ایران بپردازد؛ البته در موارد ضروری موادی از قوانین و مقررات کشورهای خارجی نیز مورد بررسی و استناد قرار گرفته است، تا درك مطالب آسان‌تر شده و محاسن و معایب قوانین و مقررات موجود در این رشته نیز آشکار شود.

ثانیاً) قوانین، تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها، دستورالعملها، آراء محاکم و رویه‌های قضایی که به صورت پراکنده در موضوعات این رشته به چشم می‌خورد، و تاکنون به صورت مجموعه قوانین مستقلی در حقوق بین‌الملل خصوصی ایران در نیامده است، به صورت نقل قول مستقیم درج شود، تا دانشجوی علاوه بر آشنایی با پردازش عبارات قانون‌گذاری، از اندیشه و دانش خود جهت درک صحیح و یا تفسیر متناسب بهره‌مند شود؛ مضافاً آنکه اساتید حقوق در دانشکده‌های حقوقی این فرصت را خواهند داشت تا تفاسیر و تحلیلها و تشقیق شقوق مباحث خود را در کلاسهای درس ارائه داده و اذهان دانشجویان را با تحلیل و تفسیر حقوقی آشنا سازند.

ثالثاً) با توجه به اینکه نویسنده سالهای زیادی از عمر خود را صرف تحقیق و تدریس در این رشته کرده، در این نوشتار سعی کرده است که در حد توان موضوعات و مسائل حقوق بین‌الملل خصوصی و تحولات معاصر آن را نیز به رشته تحریر درآورد.

در تهیه کتاب حاضر، نگارنده از همکاری و همراهی صمیمانه عزیزان بسیاری برخوردار بوده که لازم است از باب «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از همه آنها کمال تشکر را بنماید. در ابتدا از دانشجویان عزیز خود در رشته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی جناب آقایان منتظر و شبرخ که در فیش‌برداری اولیه و تهیه و جمع‌آوری بخشی از اطلاعات مربوط کمکهای فراوانی کرده‌اند، تشکر وافر می‌نمایم، و آنگاه مراتب سپاس و قدردانی خود را به ویژه تقدیم همکاران محترم جناب آقایان دکتر شیروی و دکتر خمایی‌زاده، و همچنین سرکار خانم قدسی محمد می‌کنم که در طول مسیر نویسنده را تنها نگذاشته و با ملاحظه و مطالعه و اظهارنظرهای متقن خود مساعدتهای قابل توجهی در تألیف این کتاب نموده‌اند، که بدون آن نویسنده قادر به انجام این تکلیف شاق و دشوار نبود.

در خاتمه با اقرار به این اصل که آدمی از خطاها و لغزشها مصون نیست، و با اعتراف به نارسایی و ناتمامی بسیاری از مطالب مندرج در این تألیف، نویسنده

خاضعانه از حقوق‌دانان ارجمند کشور اعم از پیش‌کسوتان این رشته، اصحاب قلم، اساتید محترم، و دانشجویان عزیز یاری می‌طلبم تا با انعکاس برداشتهای ناصواب، خطاها و لغزشهای احتمالی در این کتاب، نویسنده را برای تصحیح آنها مساعدت کرده، با اظهارنظرهای نقادانه و پیشنهادات ارزشمند خود بر غنای مطالب این کتاب در چاپهای بعدی بیفزایند.

دکتر سید نصرالله ابراهیمی

بهمن ۱۳۸۱